

O STRATEGIJI RADIO DIFUZIJE: RASPODJELA FREKVENCIJA NAJAVILA MEDIJSKU OLUJU

Velizar Sredanović

25. maj 2004.

Prva radiotelegrafska stanica na Balkanu koju je italijanski nobelovac Guljiermo Markoni instalirao 1904. godine na Volujici kod Bara u to doba je Crnu Goru u tehnologiji pozicionirala ispred mnogih evropskih država. Crna Gora se nakon cijelog vijeka trudi da ide ukorak sa modernom Evropom, barem medijski, za šta je, opet, potreban tehnološki preduslov. U tom kontekstu će krajem ovog mjeseca predstavnici Crne Gore učestvovati na pripremnoj konferenciji o digitalnoj televiziji u Ženevi, poslije čega slijedi finalno oblikovanje plana crnogorskih frekvencija i njegovo usvajanje. Zatim, raspisivanje tendera za raspodjelu frekvencija koji je i u naznakama već izazvao veliku pažnju ne samo sadašnjih i eventualnih budućih korisnika, nego i međunarodnih medijskih eksperata i organizacija. Naravno, shodno tome i javnosti.

Savjet i Agencija za radio difuziju Crne Gore našli su se u nezavidnoj situaciji jer prije raspisivanja prvog javnog konkursa za dodjelu radio-difuznih frekvencija mora se usvojiti Strategija o razvoju radio-difuzije Crne Gore i plan raspodjele radio-difuznih frekvencija. Nedavno je i okrugli sto o "Strategiji razvoja radio-difuzije u Crnoj Gori do 2007.g" u Podgorici, gotovo u cjelosti protekao u raspravi o principima i kriterijumima po kojima će strani emiteri osnivati medije i kako zaštititi domaće, što su naročito potencirali crnogorski komercijalni emiteri i članovi Savjeta ARD. Međutim, konsultanti iz IREX-a komentarišući uslove iz nacrta Strategije, kojima se zbog zaštite nacionalnog interesa zahtjeva da ne samo crnogorske, nego i inostrane, pa dakle i srpske radio-difuzne kompanije najmanje 51 odsto programa, koji emituju preko crnogorskih predajnika moraju proizvesti u Crnoj Gori, ocijenili, čak diskriminatorskim. Tako se umjesto o cjelini Strategije javna rasprava koncentrisala oko jednog pitanja- pod kojim će uslovima mediji iz Srbije emitovati programe u Crnoj Gori. Izostala je rasprava o nizu suštinskih odrednica Strategije kao krucijalnog dokumenta koji će opredjeliti sudbinu ogromne većine medija u Crnoj Gori, prije svega lokalnih javnih radio-difuznih servisa i RTCG, koji

nikako da profunkionišu u svjetlu novih crnogorskih zakona o medijima, radio-difuziji i radio-difuznim servisima.

Strani medijski eksperti, a naročito predstavnici IREX-a, mišljenja su da je 90 odsto dokumenta Strategija razvoja radio difuzije u skladu sa dobrom međunarodnom praksom ali i da je "problem u onih deset odsto kojima Savjet ARD diskredituje ne samo sebe nego i ukupne medijske reforme u ovoj državi". Posebno su se okomili na pokušaj crnogorske agencije da pretjerano detaljiše kriterijume za dobijanje dozvola komercijalnih emitera, te da se na taj način ograničava sloboda radio-difuzije. Tako je Hendrik Busik, medijski ekspert i konsultant IREX-a pojedine odredbe strategije ocijenio da su donesene pod "uticajem nacionalističkog i autoritarnog načina razmišljanja". S druge strane crnogorski komercijalni emiteri podržavaju kriterijum Agencije na osnovu kojeg će se ocjenjivati da li podnosioci zahtjeva za dozvole doprinose sveukupnim ciljevima ove politike radio-difuzije, naročito u pogledu crnogorskog sadržaja i obezbjeđena na programima manjina. To potkrepljuju, negativnim iskustvom dugogodišnjeg nesmetanog emitovanja nacionalističke propagandne mašinerije u Crnoj Gori, upravo medija iz Srbije.

Uostalom, neki srbijanski mediji su se poslije 2000.-te godine i petoktobarskog "idejnog presvlačenja" i prije raspodjele frekvencija već pozicionirali u Crnoj Gori. Pored odomaćene TV Pink, koja se na netransparentan način izborila za frekvencije u crnogorskom medijskom podneblju (i dalje reemituje program na ekavskom iz beogradskog studija) i TV BK je kroz manji ekran TV Elmag svakodnevno prisutna u Crnoj Gori. BK, takođe reemituje svoj informativni, a u posljednje vrijeme i tek pokrenuti jutarnji program, kao i druge emisije poput popularne "Klopke". Ako se uzme u obzir i redovni prenos udarnog TV dnevnika Radio televizije Srbije na Drugom kanalu Televizije Crne Gore, onda je u potpunosti razumljiva ogorčenost crnogorskih elektronskih tv emitera koji ne mogu da se pojave na srpskom tržištu jer tamo nije regulisana procedura dodijele frekvencija. Ne ulazeći u prognoze koliko bi sopstvenom produkcijom crnogorske televizije bile "remetilački faktor" srbijanske tv scene sve i da imaju mogućnost reciprociteta prikazivanja programa, ostaje gorak utisak da za sada nema ništa od medijske harmonizacije u Zajednici Srbije i Crne Gore. Otuda i najblaže kazano čudi insistiranje stranih eksperata da Crna Gora ne treba da strahuje od politike otvorenih medijskih vrata unutar Unije Srbije i Crne Gore, koja bez, prevashodno, zaštite nacionalnog interesa, ipak može dovesti do gašenja većine crnogorskih elektronskih emitera.

Čini se prisutan je i ne mali strah od potpunog otvaranja medijskog tržišta koji će preraspodijeliti reklamni kolač u korist većih, pogotovo, mega televizija, poput TV Pink, TV BK I TV B92, od kojih ova prva velikim brendovima nudi gratis emitovanje reklama u crnogorskom etru. U Srbiji se za reklamu na elektronskim medijima izdvaja oko 70 miliona eura, a prema monitoringu Direkcije za istraživanje i razvoj RTCG i Centra za statistička istraživanja i prognoze "Modus" finansijski potencijal marketingškog tržišta elektornskih tv medija Crne Gore, nije veći od 7.200.000 eura. Dakle, desetak puta manji nego u Srbiji.

Šta onda osim marketinga toliko privlači srbijanske televizije da se toliko bore za crnogorske frekvencije. Bogati vlasnici TV BK Karići i ne skrivaju svoje ambicije. Hoće televiziju i na Crnogorskom primorju. I prvi čovjek TV B92 Vedran Matić smatra da je neustavno bilo kakvo ograničenje slobode medija i u Srbiji i u Crnoj Gori. U tom kontekstu ocjenjuje i problem oko dozvole za frekvencije. "Plašim se da se iza ovog krije strah crnogorskih vladajućih struktura da elektronski mediji iz Srbije ne bi mogli da budu pod kontrolom države Crne Gore, te bi izveštavali na način koji crnogorskim vlastima ne odgovara", ističe Matić. Možda se, upravo, u ovoj konstataciji krije formula ulaska u Crnu Goru na mala vrata TV Pinka i prije raspodjele frkevencija.

Da će Crna Gora zbog malog tržišta skupo platiti medijske reforme saglasni su i domaći emiteri. Uostalom u kreiranju seta medijskih zakona najviše su učestvovali oni koji su sada najglasniji kritičari primjene Zakona o radio-difuziji. Crnogorski komercijalni emiteri su ogorčeni na cjenovnik usluga Radio-difuznog centra koji je usvojio Savjet Agencije za radio-difuziju Crne Gore. Smatraju da će se mnogi emiteri jednostavno ugasiti zbog visokih cijena zakupa frekvencija. U Radio-difuznom centru koji je nakon usvajanja medijskih zakona izdvojen iz Telekoma Crne Gore i posluje kao posebno preduzeće tvrde da ako se nastavi besplatno korišćenje emisionih stanica i predajnika ni oni neće opstati. Do sada je samo Vlada Crne Gore izmirila obaveze u visini od 886,7 hiljada eura za usluge Javnog servisa Radio televizije Crne Gore. Za zakup postrojenja, objekata, zemljišta i infrastructure Radio-difuzni centar treba da od dvadeset privatnih radio stanica i deset tv stanica, kao i devet opštinskih javnih servisa godišnje naplati 647,5 hiljada eura. Za jedne mnogo, za druge malo.

U svakom slučaju polemike oko cjenovnika i burna regaovanja komercijalnih emitera, konačno su potvrdile javnosti činjenicu da godinama nijesu plaćali korišćenje frekevencija i da su instalirali svoje predajnike na državnu mrežu. Možda se po navici konstantne pomoći države razvijanju nezavisnih i komercijalnih emitera pretjereivalo, ali

svakako je rezultiralo i podatkom da je Crna Gora do sada bila jedna od vodećih zemalja po broju glasila po glavi stanovnika u ovom dijelu Evrope. Ni manje zemlje ni više medija (svega oko 600 hiljada stanovnika). Otuda po navici i Zakonom o radio-difuziji o pretplati i taksi predviđena je pomoć komercijalnim radio i tv stanicama u visini od 10 odsto od ukupne radio-difuzne pretplate, što je vjerovatno jedinstven slučaj u medijskoj praksi. Da će se istrajati u toj namjeri potrudio se Savjet ARD, koji je već raspisao i konkurs za raspodjelu sredstava iz fonda Agencije za radio-difuziju komercijalnim radio-difuznim servisima. Na taj način će osiromašeni crnogorski građani u periodu tranzicije pomagati vlasnike medija. S druge strane za javne servise, mnogo ne haju ni država ni Agencija za radio-difuziju, što potvrđuje i javna rasprava o Strategiji razvoja radio-difuzije.

Da teret medijskih reformi u Crnoj Gori neće potopiti isključivo neka privatna elektronska glasila jasno je svima koji pažljivo prate medijsku scenu. Ne manje su ugroženi i republički i lokalni javni servisi. Radio Televizija Crne Gore grca u dugovima a hiljadu uposlenih primilo je samo dvije plate u ovoj godini i pored evidentnih programskih pomaka ka javnom servisu. U lokalnim javnim servisima RTV Nikšiću i RTV Budvi, takodje novinari i tehničari odavno ne primaju plate, ali i ne rade. U štrajku su. Kako će tek ostale mnogo siromašnije opštine u Crnoj Gori sprovesti medijske reforme i da li će lokalna elektronska glasila uspjeti transformisati u javne servise ostaje da se vidi. Na provjeri su ne samo zakonom predvidjeni modeli informisanja, nego i odredbe novih medijskih zakona ako ne mogu da se implementiraju u praksi. Da ne bude na kraju sažet novinski izvještaj o zamišljenoj medijskoj reformi: Operacija uspjela, pacijent umro. Jer to što pojedini strani medijski konsultanti i eksper(imen)ti kroz svoje izvještaje pokazuju da je Crna Gora bila predvodnik cijele medijske reforme na Balkanu, pa i šire, i da se kreće i iznad onih standarda koji su praćeni u dvadesetak zemalja, ne znači da će reforma uspjeti u praksi. Njima je važno samo da se reforma što brže obavi, a domicilnim medijima u Crnoj Gori kako da prežive.